

Jednymi z najbardziej tajemniczych oraz najmniej poznanych przedstawicieli ornitofauny Alaski są nurniczki, których występuje tu aż 6 gatunków, tj. nurniczek ciemny, czubaty, krasnodzioby, malutki, wąsaty oraz nurek.

Nurniczki – mieszkańcy skalistych wysp

Małe ptaki – wielkie kolonie

Nurniczki to niewielkie ptaszki o rozmiarach od 13 do 23 cm (waga ok. 150-250 g), wśród których wyjątkiem jest mający nawet 30 cm długości oraz ważący ok. 500 g nurek. Zasięg występowania poszczególnych gatunków jest bardzo różny, najmniejszy ma nurniczek wąsaty, który rozmnaża się i zimuje tylko w paśmie wysp zaczynającym się od Aleutów (gdzie gniazduje na nie więcej niż 10 wyspach), przez Wyspy Komandorskie aż po Kuryle nad Morzem Ochockim. Przeciwnie jest nurniczek ciemny, który zimuje aż u wybrzeży Kalifornii oraz nurek, którego widuje się nawet na Wyspach Japońskich oraz Półwyspie Koreańskim.

Również pod względem liczebności poszczególne gatunki bardzo się od siebie różnią, np. nurniczek malutki, którego na Alasce jest ok. 9 milionów osobników jest nie tylko uważany za najliczniejszy gatunek nurniczka, ale w ogóle najliczniejszy gatunek wśród ptactwa morskiego Alaski. Swoistym paradoksem jest fakt, iż ptak ten jest równocześnie najrzadziej widywanym na Alasce nurniczkiem, gdyż jego kolo-

nie znajdują się zawsze na niedostępnych wyspach, położonych daleko od ludzkich siedzib. Znacznie mniej jest nurniczków ciemnych, których występuje nad północnym Pacyfikiem ok. 2,8 miliona ptaków, z czego 80% gniazduje wzdłuż zachodniego wybrzeża Kanady. Jeszcze mniej jest nurniczków krasnodziobych (niewiele ponad milion ptaków), ale najmniej liczne są nurniczki wąsate, których na Alasce jest tylko ok. 100.000 osobników.

Dieta nurniczków

Nurniczki odżywiają się przede wszystkim zooplanktonem (wodnymi bezkręgowcami), w tym głównie krylem, ale też widłonogami, różnymi morskimi skorupiakami, a nawet małymi rybami. Są przy tym bardzo żarłoczne, np. nurniczki malutkie zjadają codziennie równowartość 86% wagi swojego ciała. Niektóre gatunki mają specyficzne upodobania żywieniowe, np. nurniczek krasnodzioby często zjada meduzy, gdy są one jeszcze w stadium małych polipów. Wyjątkiem wśród nurniczków jest nurek, który jako bardziej spokrewniony z maskonurami,

poluje głównie na ryby. Zooplankton, stanowiący podstawowy składnik diety nurniczków, jest najłatwiej dostępny wzdłuż granicy pomiędzy płytkim szelfem kontynentalnym a oceaniczną głębią, która rozpościera się ok. 20-30 km od wybrzeża. W takich miejscach silne prądy morskie wynoszą ku górze składniki pokarmowe, które stanowią bazę pokarmową fito- i zooplanktonu.

Nurniczki, pomimo tego, potrafią świetnie nurkować. Pod wodą zachowują się jak pingwiny, używając swoich skrzydeł niczym wiosel, a błoniastych stóp niczym turbin napędowych. Nurkują

Samczyk nurniczka czubatego (*Aethia cristatella*) z imponującym pióropuszem, który wykształca tylko na czas godów. (Fot. F. Deines, USFWS)

Chmury nurniczków powracających o świcie z morza na wyspy. (Fot. USFWS)

zazwyczaj do głębokości 30 m, ale nurek potrafi zejść jeszcze głębiej, a pod wodą wytrzymuje do 2 minut. Niestety na tych głębokościach polują na kryl również wieloryby fiszbinowe, dlatego też zdarza się, że wraz z haustem wody nurczki zostają przez przypadek połknięte przez przepływającego obok humbaka.

Hałaśliwe ptasie miasta

Nurczki, tak jak inne ptaki morskie, spędzają większość swojego życia na otwartym morzu (są to tzw. ptaki pelagiczne), przylatując na ląd tylko w sezonie lęgowym, który na Alasce rozpoczyna się na przełomie kwietnia i maja. Jako miejsce lęgu ptaki wybierają skaliste, wolne od drapieżników wyspy, położone daleko od stałego lądu lub też trudno dostępne fragmenty wybrzeża. Niemal wszystkie gatunki nurczków zakładają gniazdo w wąskich szczelinach skalnych, usytuowanych w urwistych, nadmorskich klifach.

Całkowicie inaczej zachowuje się nurczek ciemny, który zamiast szukać schronienia wśród skał, kopie w ziemi tunele. Ptaki te gniazdują przez wiele lat w tym samym miejscu i jeżeli jest to tylko możliwe, po przybyciu na wyspę użytkują starą norkę, gdyż zbudowanie nowej jest dla nich bardzo trudne i niebezpieczne. Ostatecznym produktem żmudnej pracy nurczka ciemnego jest szeroki na 8-10 cm i długi na ok. 2 m tunel, na końcu którego znajduje się komora gniazdowa. Podobne zwyczaje ma nurek, ale jego tunel może mieć nawet 6 m długości oraz kilka rozwidleń. Znajdująca się kilkadziesiąt centymetrów pod ziemią jamka chroni ptaki nie tylko przed drapieżnikami, ale również przed gwałtownymi zmianami temperatury na zewnątrz.

W sezonie lęgowym nurczki, podobnie jak inne ptaki morskie, tworzą wspólnie rozległe kolonie – prawdziwe ptasie miasta, w których często sąsiaduje ze sobą nawet kilka gatunków. Najliczniejsze kolonie zakłada nurczek czubaty (powyżej miliona ptaków), nieco mniej liczne (do miliona ptaków) nurczek malutki, a najmniejsze kolonie tworzy nurczek wąsaty. Tworzenie wielotysięcznych skupisk pozwala niepozornym nurczkom lepiej

Zgrupowanie nurczków czubatych na jednej z Wysp Aleuckich. (Fot. USFWS)

chronić swoje potomstwo przed drapieżnikami, z drugiej jednak strony murczków dochodzi do aktów przemocy, np. murczki malutkie bywają przeganiane z atrakcyjnych miejsc przez znacznie większe od nich murczki czubate.

Pachnące zaloty

Sezon lęgowy to bardzo ciekawy okres w życiu nurczków, ponieważ wiele z nich zmienia wtedy swoje „normalne” zwyczaje. Oprócz przejścia z dziennego na nocny tryb życia niektóre gatunki, tak jak np. murczki czubate, zaczynają wydzielać silną woń mandarynek, która ma na celu odstraszenie pasożytów: moskitów, kleszczy oraz wszy. Badania naukowe wykazały, że ten naturalny specyfik jest równie skuteczny przeciw wymienionym insektom, jak produkowane przez ludzi aerozole w sprayu. Pasożyty, a zwłaszcza kleszcze mogą roznosić różne choroby, np. w latach, kiedy jest ich dużo zdarza się, że gniazdujące ptaki padają w znacznych ilościach lub też opuszczają lęgi. Intensywność zapachu mandarynek oraz wielkość czuba na głowie to dwie najważniejsze cechy, w oparciu o które samiczki nurczków czubatych dobierają sobie partnerów

do rozrodu. Im silniejszy bowiem zapach wydziela samiec, tym większe jest prawdopodobieństwo, iż jego gniazdo będzie wolne od pasożytów.

Jedno piskłę, wiele kłopotów

Wszystkie gatunki nurczków składają tylko jedno jajo, które jest bardzo duże w stosunku do wielkości samego ptaka, np. u nurczka ciemnego waży ono nawet 29 g, co stanowi ok. 16% masy samiczki. Tak „duże” jajo formuje się w ciele samiczki nawet przez 15 dni. Para rodziców naprzemiennie wysiaduje jajo w gnieździe. Podczas, gdy samiczka pozostaje w nim cały dzień, samiec w tym czasie przebywa na pełnym morzu, zdobywając pożywienie. Potem, pod osłoną nocy ptaki wymieniają się na gnieździe.

Okres wysiadywania jaja jest różny dla poszczególnych gatunków i waha się od 28 dni (nurczek malutki) aż do 52 dni (nurek). Podczas trwającego od maja do czerwca wysiadywania jaj kolonie nurczków są bardzo hałaśliwe, największy rwetes podnosi się tuż przed świtem, gdy tysiące ptaków wracają znad morza, a ukryte wśród skał partnerki (lub partnerzy) głośno popiskują, pomagając odnaleźć zmiennikowi własne gniazdo wśród tysięcy innych.

Gdy w końcu na świat przychodzi piskłę jest ono karmione nawet kilka razy na dobę przez okres od 26 dni (nurczek malutki) do 55 dni (nurek). Rodzice przynoszą wstępnie przetrawiony pokarm (w postaci różowej papki) przechowywany w specjalnym wolu znajdującym się w gardle poniżej języka. Gdy młody nurczek uzyskuje pełne upierzenie, pewnej nocy po prostu wylatuje z gniazda kierując się ku morzu i od tej pory rodzice przestają się już nim interesować. W miarę jak kolonie opuszczają kolejne młode ptaki, z każdą nocą robi się coraz ciszej, aż pod koniec lipca ptasie miasta całkowicie pustoszeją.

SEBASTIAN BIELAK

Zdjęcia zostały udostępnione dzięki uprzejmości U. S. Fish and Wildlife Service

Nurczek ciemny (*Ptychorampus aleuticus*), jako jedyny wśród nurczków pozostaje przez cały rok w jednakowym, ciemnym upierzeniu. (Fot. L. Lauber, USFWS)

